

ПОЧАСНИ ДОКТОРАТ

ПРОМОЦИЈА ЊЕГОВЕ ЕКСЕЛЕНЦИЈЕ ГОСПОДИНА ЦЕЛАЛА БАЈАРА ЗА ПОЧАСНОГ ДОКТОРА ПРАВНИХ НАУКА

Управа Правног факултета на седници од 28 августа 1954 донела је одлуку да предложи Универзитетској управи да се изабере за почасног доктора правних наука Његова Екселенција Господин Целал Бајар, Претседник Турске Републике. Универзитетска управа на седници од 31 августа т. г. усвојила је предлог Управе Правног факултета и доделила Њ. Е. Г. Целалу Бајару титулу почасног доктора правних наука Београдског универзитета.

Промоција је извршена 6 септембра т. г. у свечаној сали Српске академије наука. Свечани скуп отворио је Ректор Универзитета др. Вукић Мићовић, а затим је Декан Правног факултета др. Јован Ловчевић прочитао предлог Правног факултета за избор Њ. Е. Г. Целала Бајара за почасног доктора правних наука (в. ниже текст њихових говора).

После извршене промоције од стране Ректора Универзитета др. Вукића Мићовића, Њ. Е. Г. Целал Бајар захвалио се следећим говором:

„Осећам велики понос што ми је Београдски Универзитет доделио титулу почасног доктора. Врло сам дирнут пријатељским речима које су о мени изречене. Поштовани Ректор Универзитета и Декан Правног факултета укратко су изнели резултате мога рада откако сам се почео бавити државничким пословима.

„Хтео сам да прокоментаришем речи поштованог Декана Правног факултета с обзиром на циљеве на основу којих сам настојао да остварим своју активност и с обзиром на теорије које сам због тога имао у виду. Али пошто ова прилика није погодна за то, задовољићу се да кажем само ово: највећи чинилац постигнутих успеха у Турској јесте велика снага турског народа и способности које поседује да успешно иде правилно указаним путем. Стога сматрам да пријатељство и почаст који су ми данас указани припадају мојој земљи којој имам част да будем Претседник Републике. Желим да изразим искрену захвалност Управи ове високе установе. Време које данас проводим у овој високој научној установи претстављаће за мене једну од епизода које су ме највише узбудиле за време посете цењеној пријатељској и савезничкој Југославији, посете због које сам врло срећан.

„Као личност која безусловно хоће да служи идеалима човечанства, као шеф државе која је потпуно привржена тим идеалима,

убеђен сам да су напредовање науке и културе као заједничког богатства и заједничко коришћење њихових благодети врло важни за развијање мирољубивих односа међу народима. Због тога ми смо трамо да наше свесрдно залагање како би крилатица Ататурка „Наука је у животу најбољи путоказ“ — један од високих принципа које је он оставио у наслеђе свом народу — била у најширем смислу заступљена у нашој пракси, није само национална него истовремено међународна дужност.

„Још снажније осећам какву животну потребу изражава овакво поступање у једном врло опасном времену кроз које данас пролази свет. Доиста, данашња међународна ситуација претставља ову жалосну слику: с једне стране, принципи који су нашли свој израз у Повељи Уједињених Нација, усмерени на обезбеђење братске сарадње у условима добрих односа и равноправности међу народима, претстављају тему за дела са много томова и за безбројне изјаве, док с друге стране, они који хоће да завладају светом, праве се да их не знају или — што је још жалосније — искоришћавају те принципе као параван за неправедну и недозвољену активност.

„Ова ситуација ставља у дужност народима који искрено желе успостављање праведности и истинског мира да сразмерно своме идеализму поступају на реалистички начин. Да би заштитиле високе идеале садржане у Повељи Уједињених нација и да би обезбедиле њихову примену, ове су државе приморане да индивидуално и заједнички до крајњих граница ојачају своје војне снаге и да не верују речима и обећањима, докле год се они не потврде у пракси. Јер, нажалост, живимо у једном времену у коме сами високи принципи човечанства немају снагу убеђивања, него, напротив, у коме на забрињавајући начин влада опасност да јачи путем силе и оружја однесе победу над оним који је у праву. Због тога су народи који су усвојили, попут Турске, принцип Ататурка „Мир у земљи, мир у свету“ и који доследно презиру претњу, притисак и употребу силе, приморани да наставе да иду путем оружања, које је средство и симбол насилних поступака, све док не буде искрено, без изузетка, и ако затреба, у облику контроле осигурано разоружање.

„Разорни пропагандисти приказују наше опрезно држање према речима које се не заснивају на јасним доказима и наше напоре да осигурамо потребну силу ради предупређења оружаног напада, као и да ми имамо нападачке намери или као да смо оружје онима који те намере имају. Једини је исправан пут који треба следити, без обзира на ову пропаганду, да не пропуштамо могућности које ће нас довести истинском миру, као и да предузимамо иницијативу у том погледу, а с друге стране да настојимо да будемо што јачи и да поступамо што сложније.

„Бесумње, да би човек био јунак истинског мира потребне су му као и ономе који би могао да буде јунак у рату — храброст, одлучност и пожртвованост.

„Хтео сам радије да у вашој научној установи не говорим о политици, али часна титула почасног доктора коју мени додељујете, као и разлози које је мало пре изнео поштовани Декан Правног факултета, потстакли су ме да отворено анализирам садашњу ситуацију.

„Стварно, по мом уверењу није исправно сматрати политичаре који у правом смислу раде за добро човечанства, као људе који немају заједничких проблема са људима науке, нарочито на подручју друштвених наука. Коликогод је погрешно видети у човеку од науке личност која тражи апстрактне формуле сувог посматрача, исто је тако погрешно сматрати и политичара „емпириским опортунистом“ лишеног науке. Стил рада њих обојице је различит, али су циљеви исти: тражити истину и поступати према њеним захтевима.

„Чињеница да ви данас као научни колектив додељујете мени у својству државника, почасну докторску титулу ваше високе установе, речит је израз ове истине.

„Тиме, што су Југославија и Турска нашле правилан и исправан пут, у коме се меша идеализам и реализам, који сам мало пре анализирао, и заједно са својим блиским суседом Грчком, потписали Бледски споразум о савезу и Анкарски уговор који је тај споразум припремио и чији је он нераздвојни део, остварили су врло вредан елемент мира, сигурности и напретка чији утицај далеко прелази границе њихових земаља.

„Хоћу да у присутности вашег високог колектива укажем на одредбе Анкарског уговора које предвиђају сарадњу и у области културе. Ти текстови стећи ће у сразмери са добронамерношћу и настојањем оних који су задужени да их примене, значај и утицај. Наша је дужност да применимо у што ефикаснијем и што ширем облику, као и све остале одредбе, и одредбе овог уговора које се односе на културну сарадњу међу нашим народима у духу узајамног поштовања и обзира према принципима уговорачких страна, и да на тај начин остваримо нашу дужност да осигурамо добро и правду, материјално и духовно уздизање не само према нашим трима државама него и, а то је последица нашег моралног и духовног стремљења као и наших писаних уговора — према породици мирољубивих народа којој припадамо.

„Износећи ове сугестије пред вашим високим колективом и црпећи храброст на основу значајне титуле коју ми данас додељујете, сматраћу, ако дозволите, да о себи не мислим само да сам искрен гост, него да сам у Управи Београдског универзитета који има нешто права да говори.

„Овде хоћу да завршим своје излагање. Чинећи то, желим да преко личности поштованих Ректора и Декана Правног факултета још једном искрено захвалим Београдском факултету који ми је тако великодушно отворио врата ове високе установе.“

Говор Ректора Универзитета др. Вукића Мићовића:

„Особита ми је част и задовољство што, у име Београдског универзитета, могу поздравити Његову Екселенцију Господина Целала Бајара, Претседника Републике Турске.

„Његова Екселенција Господин Претседник Целал Бајар је не само еминентан и далековод државник савремене Турске, већ и крупна фигура у домену опште светске политике.

„У револуционарним променама које је Кемал Ататурк извршио у Турској како у социјалном тако и у културном погледу, Његова Екселенција Господин Целал Бајар је активно учествовао прво као један од његових најближих сарадника, доцније, као председник владе и данас као шеф државе, доследно их спроводи у дело.

„Не мањи је удео Његове Екселенције Господина Претседника Целала Бајара на пољу развоја међународне сарадње, на јачању пријатељства и одржавању мира међу народима. Његова мирољубива и човекољубива настојања, поред осталог, нарочито се манифестују у закључењу Анкарског пакта и Балканског савеза. Оба ова међународна акта су врло значајан допринос миру, независности и слободи народа. Истим тежњама је такође инспирисано и државно руководство ФНРЈ, што је сасвим у духу Повеље Уједињених Нација.

„Београдски универзитет — који је увек не само високо држао лучу просвете и науке, већ био и носилац напредних и слободарских идеја, ценио је и цени све оне који су ма где имали заслуге у борби за слободу, независност и општи напредак — у овој свећаној прилици одаје Његовој Екселенцији Господину Претседнику Целалу Бајару највише признање као борцу и једном од главних стваралаца нове Турске, затим, нарочито, за његово дело на пољу међународне сарадње, а посебно за његово залагање и реализовање пријатељских и савезничких односа између наших двеју земаља.

„Стога је Управа Универзитета у Београду на предлог Управе Правног факултета, одлучила да се Његовој Екселенцији Господину Целалу Бајару, Претседнику Републике Турске, додели титула почасног доктора правних наука Универзитета у Београду.“

Говор декана Правног факултета др. Јована Ловчевића:

„Колегијум Правног факултета радује се са целим југословенским народом што у нашој средини борави један од највећих синова нове Турске, Његова Екселенција Господин Целал Бајар, Претседник Турске Републике.

„Желећи да Господину Целалу Бајару ода заслужено признање за његов велики удео у привредној и политичкој изградњи савремене Турске, за неуморно залагање његово и целог турског народа за очување мира и доследну примену начела међународног права, као и за осведочено пријатељство његово према нашим народима — Управа Правног факултета одлучила је да предложи Управи Универзитета да Његовој Екселенцији Господину Целалу Бајару додели титулу почасног доктора правних наука Београдског универзитета.

„У нашим очима, као и у очима читавог света, Целал Бајар је један од оних знатних људи савремене Турске чије су заслуге за привредни успон и политички ауторитет те земље у свету, као и за развијање и учвршћење солидарности и поверења међу народима, од изузетне вредности.

„Као блиски сарадник великог Кемала Ататурка, Целал Бајар припада оном кругу политичара који су схватили суштину историских циљева оснивача демократске Турске и остали доследни извршиоци његових револуционарних реформи у материјалним и духовним основима турског друштва.

„Познате су Ататуркове речи: „Нова држава Турска изградиће своје темеље не помоћу бајонета већ помоћу привреде. Нова држава мора бити економска држава. Да бисмо је издигли на достојну висину морамо највећу пажњу посветити нашим економским интересима“. Овим мислима инспирисао се Целал Бајар и њима се руководио у читавом свом животном делу.

„Економист од талента Целал Бајар је огледао своје велике стваралачке способности најпре у банкарству; из њега је пренео у свој стил рада: иницијативност, смисао за реалност, истрајност и стрпљивост; особине које су га у његовој каријери привредног реформатора и државника срећно пратиле.

„У првој влади образованој после проглашења Републике, Целал Бајар је држао ресор привреде, а затим је добио Министарство за обнову и колонизацију. 1923 године учествовао је у раду Лозанске конференције мира. Идуће године он напушта положај министра и по замисли и захтеву Ататурка, оснива Пословну банку, по реду први новчани завод у новој Турској, данас једну од четири велике државне кредитне институције. Овом установом која је ударила темеље привредној активности турске државе, он руководи читавих осам година, период у коме се његова изванредна агилност осетила нарочито у организовању турских финансија руинираних дугогодишњим ратовањем. Под његовим снажним импулсом турска економика доживљава сјајан полет и постиже плодну сарадњу између банкарства, пољопривреде и индустрије.

„Од 1932 до 1937 године Целал Бајар је понова министар привреде. То је раздобље у коме је тзв. етатистички правац у турској привреди дошао до свог пуног изражаја: с једне стране, форсира се изградња националне индустрије под руководством државе, а, с друге, удео државних средстава у инвестицијама постаје све већи.

„Индустријализација земље захтевала је планску привреду и на њу је Анкарска влада прешла крајем 1934 године; отада су проведена три петогодишња плана привредног развика. Резултати тих напора велики су: сва крупна индустрија данас је највећим делом у рукама државе; држава контролише у потпуности индустрију црне металургије, индустрију шећера, дувана, пива, соли, итд. Уз то, државно интересовање обухватило је и пољопривреду те се данашња Турска јавља на спољњем тржишту не само са својим познатим дуваном већ и са пшеницом и памуком.

„С друге стране, инвестициона политика захтевала је велика финансиска средства, која је требало створити. У почетној фази етатизма на иностране кредите влада није рачунала, јер су страна експлоатација и наметнуте капитулације биле и сувише свеже у усломени турског народа. Држава је стога била једина која је националним средствима, порезима и другим приходима, могла обезбедити потребну акумулацију, која је преко буџета и државних банака коришћена у привреди.

„Овај велики напор привредне изградње обухватио је био све гране турске економике. Читава индустрија, саобраћај, банкарство, делимично спољна трговина, изграђени су државном интервенцијом. Улога Целала Бајара у свему томе била је прворедна.

„Овај одлучујући утицај на изградњу турске економике Целал Бајар задржао је и када је, у промењеним условима и после постигнутих резултата који су се само у етатизму могли постићи, Турска узела нови правац у својој привредној политици којим данас иде. На том путу она сада постиже нове успехе који се нарочито огледају у знатном порасту производње у пољопривреди.

„По завршетку Првог светског рата заостала аутократско-феудална држава, о чија су се богатства читава два столећа отимале велике силе, Турска се под вођством великог Ататурка и његових

сабораца и сарадника, међу којима је Целал Бајар био један од најистакнутијих, отргла од вековне учмалости и пошла крупним корацима путем напретка. Она је створила институције модерне државе. Вековима држава у којој је верски утицај био доминантан. Турска је постала потпуно лаичка држава и дала лаичко обележје свим својим установама. Место шеријатског права, на основу кога су до револуције расправљани сви друштвени односи, савремена Турска увела је модерно законодавство које јој обезбеђује достојно место међу напредним државама. Све ове промене извршене су снажним револуционарним еланом у релативно кратком времену.

„Циновска борба коју је повео турски народ под вођством Кемала Ататурка против многобројних непријатеља са стране и преживелих снага прошлости у земљи, борба у којој је Целал Бајар узео видног учешћа, уродила је плодом. И Турска, раније неразвијена, и зависна земља, постала је напредна и добро организована држава. Њена полетна привреда, њена снажна и борбена армија, њена морална снага омогућавају јој да и у међународним односима игра истакнуту улогу коју заслужује један тако храбар и виталан народ.

„Неоцењиве су заслуге Целала Бајара у развијању и учвршћивању сарадње међу народима који су привржени миру. Од самог оснивања Организације Уједињених Нација Турска Република најинтензивније се залаже за остварење циљева изражених у њеној Повељи. Свестан да по завршетку Другог светског рата мир није у потпуности извојеван, Претседник Бајар учествује у свакој акцији која доприноси пријатељству, поверењу и солидарности међу народима. Прогресиван политичар и организатор у својој земљи он достиже врхунац у политичкој каријери једног човека и постаје истакнути светски државник. Његова државничка обдареност сјајно је дошла до изражаја при закључивању Анкарског пакта који за народе Балкана претставља моћно средство за очување слободе, мира и мирне сарадње у овом делу света.

„Ми, Југословени, истичемо са нарочитим задовољством да је закључењем овог Пакта, Претседник Бајар не само допринео практичном спровођењу у дело једног принципа за који се и наши народи залажу, већ је тиме пружио и видног доказа о свом свагдашњем и искреном пријатељству према нашој земљи. Анкарски пакт довео је до Балканског савеза закљученог на Бледу, а тај Савез не претставља само акт сарадње већ има и један много шири, међународни значај: То је акт за који ће бити, по речима Претседника Тита, одато признање од стране мирољубивог човечанства напорима и поштеним намерама наших народа и њихових водећих државника.

„Економист и финансијер, иницијатор и извођач великих планова који су турску привреду подигли на висину модерне планске привреде, велики државник и поборник мира и мирне сарадње на бази потпуне равноправности међу државама и поштовања њихове независности, осведочени пријатељ наших народа, — то је лик човека коме Правни факултет у Београду, ценећи његове изванредне способности, одаје заслужено признање тиме што је предложио да Његова Екселенција Г. Целал Бајар, Претседник Турске Републике, буде изабран за почасног доктора правних наука на Београдском универзитету.“